

BUITEN

21^E JAARGANG N^O. 40.

ZATERDAG 1 OCTOBER 1927.

Foto F. Moesman.

AAN HET BOSCHVIJVERTJE.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

OP DE HELLING DER BARRANCA, DOOR HERMAN WHITAKER (II)	BLZ. 470
DE STICHTING VAN EVERARD ZOUDENBALCH TE UTRECHT (GEÏLL.), DOOR W. F. J. DEN UIJL	BLZ. 469, 472—474
VERBETERINGEN	BLZ. 474
ONS HUISRAAD, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 475
NAAR DE M'ZAB (GEÏLL.). NAAR HET FRANSCH VAN GEORGES ROZET, VERTAALD EN VAN AANTEEKENINGEN VOORZIEN DOOR P. J. C. ULTÉE (2)	BLZ. 476—479
ONTVANGEN BOEKEN	BLZ. 478
VORSTINNEN VAN FERRARA. LUCREZIA BORGIA, UIT HET POOLSCH DOOR C. CHLEDOWSKI (2)	BLZ. 479
POES OP DE VISCHVANGST (ILLUSTRATIE)	BLZ. 480

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Atzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

Op de helling der Barranca

DOOR

II) HERMAN WHITAKER

INTUSSCHEN vervolgde Don Luis zijn weg door den jungle, nu eens snel dravend, dan rustig stappend, tot het eerste dorp na de splitsing. Toen hij de herberg passeerde, maakte Sebastien Rocha zich los uit een troep rancheros en voegde zich bij hem.

„Men had mij verteld, dat u hier waart gepasseerd” zei hij, naar de anderen wijzend. „En ik wachtte u. Wat voor nieuws? Zijn de gringos met hun oven de lucht ingevlogen? Neen? Maar ze zullen nu toch wel genoeg hebben van Guerrero?”

Maar zijn gezicht werd langer, toen Don Luis antwoordde: „Neen, zij gaan weer bouwen”.

„Maar ik dacht — was het niet de gringo aan het station, die zei, dat ze geen geld hadden?”

„Dat hadden ze ook niet”. Het was steeds moeilijk iets te lezen op dat onbewegelijke gelaat, maar nu was er toch een spoor van kwaadaardig plezier op te bespeuren. „Ik heb ze vijftig duizend pesos geleend”.

„U!” Dezen keer was 's mans cynische kalmte eens gebroken. In zijn groote verbazing fluisterde hij het: „U? Vijftig duizend pesos?”

„Jo” Glimlachend sprak Don Luis: „Luister eens, Sebastien. Nog gezwegen van je aanslag op hun moraliteit, is dit de derde op hun leven en alle drie zijn verknoeid. Daarom moet je niet verwonderd zijn, dat ik den tijd gekomen achtte mij zelf met de zaak te bemoeien. Nu het zoover gekomen is, moet je vooral niet uit het oog verliezen dat de hand, die zich er thans in zou steken, leelijk in de knel kan raken. Van nu af — behooren ze mij toe.”

„Maar — waarom hebt u ze geld gegeven?”

„Om anderen vóór te zijn”. — Als hij er bij geweest was, zou Seyd in wat volgde een afdoend antwoord op zijn vraag gehad hebben. — „De oudste van die jongelui is geen gewoon mensch. Hoe dan ook zou hij er in geslaagd zijn een maatschappij te vormen — al had hij zijn menschen moeten lasso-en en binden. In plaats van twee, zouden we dan een dozijn

gringos hier gekregen hebben, met Porfirio en de rurales om ze te beschermen. Maar vrees niets”. — Hij wendde zich om en met zijn zweep wijzend naar Santa Gertrudis waar men den tunnelingang door het gebladerte kon zien, herhaalde hij: „Vrees niets”.

ELFDE HOOFDSTUK.

Op een morgen in het midden van het regenseizoen — toen hij juist een paar droppels whisky gemengd had in het water waarvan hij doortrokken was — stond de gringo stationschef vlak voor den machinist van den binnengekomen trein.

„Negen uur te laat?” — De machinist herhaalde brommerig de opmerking van den chef. — „Wij mogen nog van geluk spreken, dat wij het zoo ver gebracht hebben. Het hout, dat wij moeten verstoken, deugt geen zier en het is bovendien nog kletsnat. Dat soort spoorrijden lijkt me heelemaal niet en ik zeg u ronduit, dat als ze ons niet gauw wat te stoken geven, dat tenminste op hout lijkt, ik een dikken machinist ken, die hier niet lang meer zal zijn.” Wijzend op den eenigen reiziger, die juist was uitgestapt, voegde hij er aan toe: „Als die vent er niet geweest was, waren we er heelemaal niet gekomen. Toen bij La Puente de rails bijna weggespoeld waren, heeft hij er zich mee bemoeid en ons heel wat geleerd. Als u binnen een dropje van wat goeds hebt, schenk 'm dan uit mijn naam een in”.

„Hallo, Mr. Seyd!” — Toen hij na het vertrek van den trein den eenigen passagier zag staan, trad de chef op hem toe en stak hem de hand toe. „Wat jammer, dat u niet met den vorigen trein bent gekomen. Die was twintig uur te laat — hij is eerst een paar uur geleden doorgereden. Miss Francesca heeft er mee gereisd en ze is zoo even weggegaan”.

„Toch niet alleen?”

De chef lachte. „Welzeker; daar geeft ze heelemaal niet om. Drie weken geleden kwam ze tijdens een der hevigste regenbuien hierheen galopperen en vertrok met den uitgaanden trein”.

„Dus is zij sinds mijn vertrek weer thuis gekomen?”

„Laat eens kijken — dat is zoowat drie maanden geleden, niet waar? Zeker; zij is kort na uw vertrek al thuis gekomen”.

Toen Seyd later het station uitreed, hield deze gedachte hem het meest bezig. Toch nam ze hem niet heelemaal in beslag. Zelfs als hij vrij geweest was, zou het harde werk en de bittere teleurstelling bij zijn eerste poging en het even ernstig denken en zorgvuldig overwegen voor zijn tweede tijdens zijn verblijf in de Vereenigde Staten, voldoende zijn geweest om haar beeld uit zijn gedachten te verdringen. Als hij Francesca nooit had teruggezien, zou zij ongetwijfeld in zijn geheugen zijn blijven leven als een bijzonder mooi gezichtje. Ofschoon hij er natuurlijk wel een oogenblik over piekerde, of zij ooit de boodschap zou hebben ontvangen die hij haar door Caliban's bemiddeling gezonden had, was dit toch slechts een voorbijgaande gedachte. Al spoedig was hij geheel in beslag genomen door zijn plannen. Tot op het oogenblik, vier uren later, waarop hij, de helling afglijdend, plotseling voor haar stond, had hij niet meer aan haar gedacht.

Juist daardoor maakte haar beeld, zooals zij daar in den grauwen stortregen naast haar gevallen paard stond, des te dieper indruk op zijn geest. Voor zij nog een woord gesproken had, was hij met een vaart teruggevoerd naar de stemming en de gevoelens van vier maanden geleden.

De geweldige regen had haar rijkleed bijna geheel schoongewasschen, en wijzend op de enkele modderstrepn, die er nog op zaten, vertelde zij: „Het arme dier is onder mij gevallen. Ik vrees, dat het een poot gebroken heeft”.

Onder het spreken stak zij hem de hand toe en, als dat niet voldoende was geweest, zou haar vriendelijke glimlach voldoende antwoord hebben gegeven op zijn overpeinzingen. Caliban's nicht had haar plicht ten volle gedaan. Als hij op het te onderzoeken, zou hij een blik hebben opgevangen waaruit schalkschheid zoowel als berouw sprak. Maar beide maakten plaats voor verdriet toen hij zei:

„De poot is gebroken, daar is geen twijfel aan. Er blijft ons slechts één mogelijkheid open. Als u mijn paard wilt voortleiden tot achter den heuvel, zal ik het arme beest uit zijn lijden helpen”.

Zij had te veel ervaring, om niet te weten wat in een dergelijk geval moest gebeuren. Niettemin zag hij, dat haar

oogen vol tranen stonden toen zij zijn paard wegleidde en was hij verbaasd, toen hij zich herinnerde hoe diezelfde oogen gegloed hadden dien dag, toen zij de kolenbranders had laten aflossen. Hij zou het nog bezwaarlijker gevonden hebben die twee dingen te vereenigen, als hij de tranen had gezien, die langs haar wangen rolden toen zij den doffen knal hoorde aan de andere zijde van den heuvel. Maar zij had ze afgewischt voor hij weer bij haar was. Mochten de fijne, roode lippen ook nog trillen, de stem klonk weer vast.

„Nee, ik heb niet te lang gewacht”, beantwoordde zij zijn vraag. „Het arme dier had vroeger op den dag een hoef verloren en ik moest terugrijden om het te laten beslaan. Ik zou beter gedaan hebben daar te blijven”.

Hij wist aanvankelijk niet wat te doen. Een uur geleden was hij langs de laatste woning gereden, een schamele hut die al propvol was met den peon, zijn vrouw, hun kinderen, kippen en varkens, en deze was nog omringd door groote uitgestrektheden van vulkanische rotsen en struikgewas. Zij stond, zooals hij wist, op de hacienda San Angel, maar de hoofdgebouwen lagen vijf mijl noordelijker. Hij had gehoopt, door hard rijden vóór den nacht het logement te bereiken, aan den voet van de Barranca gelegen. Zij zou het kunnen doen, als ze zijn paard nam. Maar als er eens iets verkeerd liep? Dan zou ze alleen zijn — den ganschen nacht — in den regen! Hij voelde zich geruster, toen zij het aanbod om van zijn paard gebruik te maken, van de hand wees.

„En u laten loopen? Nee, mijnheer”.

Een tweede voorstel, dat hij naast haar zou blijven loopen, streed niet slechts tegen al de vooroordeelen van iemand uit een ras van ruiters en paardrijders, maar tegen al haar gevoelens. „Ik wil er niet van hooren!” Na een oogenblik van nadenken deed zij zelf een oplossing aan de hand: „Uw dier is sterk. Ik heb al met een ander op een paard gezeten, dat niet half zoo fors was. Wij zullen beiden rijden”.

„Een pracht-idee! Geef me uw hand”.

Even zijn been rakend met een fraai gevormden enkel, daalde zij als een vogeltje achter hem neer en sloeg vroolijk lachend een arm om zijn middel.

„Nu kunnen wij Rosa en Rosario op weg naar de markt spelen”, riep zij uit. „U zult moeten brommen om de prijzen en onderwijl moet ik morren om de belastingen, waardoor wollen stoffen onbereikbaar worden voor een arme peona”.

„Liever wil ik u vragen hoe gij er toe komt in zulk weer er op uit te gaan”, antwoordde hij eveneens lachend. „Het zou er mooi met u hebben uitgezien, als ik niet toevallig langs gekomen was”.

Hij voelde, dat zij krachtig het hoofd schudde. „Ik zou terug geloopt zijn naar de dichtstbijzijnde hut en vandaar zou men mij met een ossenwagen naar het station hebben gebracht”.

„Maar dan zoudt u den heelen nacht zijn uitgebleven!”

„Ik zou het heerlijk gevonden hebben. Ik houd ervan — het loeien van den wind, de zwarte duisternis, het slaan van den regen in mijn gezicht. Moeder had gewild, dat ik in Mexico City was gebleven tot het regenseizoen afgelopen was, maar toen oom Luis mij schreef, dat de rivier gestegen was, was ik niet meer te houden. Ik vrees, dat de grond waarop gij uw nieuwe gebouwen hadt willen zetten, al onder water staat”.

„Hoe is dat mogelijk?” Hij sprak snel. „Wij bouwen een heel eind hooger dan het hoogste peil van verleden jaar en Don Luis zei, dat het water nog nooit hooger had gestaan”.

„Maar dit jaar is het nog hooger gestegen — en dat alles door de Yankee-maatschappijen, die al het hout sloopen uit de hooger gelegen valleien. Bovendien hebben er verleden jaar groote branden gewoed, die hun werkluif niet meer meester konden worden en waardoor honderden mijlen bosch vernield zijn”.

Haar rustig antwoord deed zijn argwaan verdwijnen. Met plotselingen angst sprak hij van Billy. „Het is al meer dan een maand geleden, sinds hij aan het station was om mondvoorraad in te slaan en de chef heeft mij verteld, dat niemand van uw menschen hem in weken gezien heeft”.

„Maar Angelo” — dit was Caliban's ware naam — „is bij hem en, zooals ik u al verteld heb, beschouwde Sebastien hem in zijn strijd tegen de struikroovers als een van zijn beste mannen. Al toont hij het u misschien niet, ik weet, dat hij er u dankbaar voor is dat gij zijn leven gespaard hebt. Als er voedsel te krijgen is in het land, zal Mr. Thornton geen gebrek lijden”.

Hij sprak wat opgeruimder. „Dan kan 't mij niet schelen — ofschoon *als* ons bouwterrein onder water staat, dit ons minstens drie maanden achteruit zal zetten met ons werk”.

„En wat is drie maanden?” zei ze lachend.

Voor hem was dat een heele boel. Alvorens het geld uit te keeren, had Don Luis' advokaat Seyd eenige dokumenten laten teekenen, waardoor hij den generaal in een nieuw licht leerde beschouwen en wel als een goed en voorzichtig zakenman. Maar daar hij nog ruim den tijd had, antwoordde hij vroolijk toen zij het gesprek op andere onderwerpen bracht en hem naar zijn plannen vroeg. Aangespoord door een nieuwsgierigheid, die hem verbaasde door het scherpe verstand dat er uit sprak, vertelde hij alles nauwkeurig, pratend en haar vragen beantwoordend, terwijl het paard stevig doordraafde in den regen, die alles nog duisterder maakte. Als het rijpad niet plotseling had opgehouden, zouden zij ongemerkt door den nacht overvallen zijn.

In dit vulkanischeland, waar hoefslagen geen indruk achterlieten, kwam zoo iets vaak voor en, vertrouwend op het instinct van het dier, liet Seyd het den vrijen teugel. Maar toen het aan zichzelf was overgelaten, ging het geleidelijk in de richting van den kletterenden regen en volgde een vee-pad, dat met een onmerkbare bocht naar een gomboomenbosch en struikgewas voerde. Was hij alleen geweest, dan zou Seyd gauw genoeg de afwezigheid der Azteken-ruïne bemerkt hebben. Nu was Francesca de eerste die deze miste.

„U hebt gelijk”, gaf hij toe, toen zij er hem opmerkzaam op maakte. „Wij hadden ze al lang geleden gepasseerd moeten zijn. Toen het dier uit de rotsen kwam, heeft het zeker een verkeerd pad gevolgd”. Na een oogenblik van nadenken zei hij: „Het zou meer dan dwaas zijn om te probeeren terug te keeren. Wij zouden in die duisternis en regen onmogelijk het pad weer kunnen vinden. Wij moeten dit maar volgen en zien waar het op uitloopt”. Plotseling drong het tot hem door, wat dit kon beteekenen voor een meisje, groot gebracht in de strenge fatsoendelijkheidsbegrippen van dit land, en berouwvol liet hij er op volgen: „Het spijt mij ontzettend — voor u. Ik moest een pak ransel hebben voor mijn onoplettendheid”.

„Nee, ik heb dien weg veel vaker bereden dan u”, weerde zij rustig af. „Als er iemand schuld heeft, ben ik het”.

Zooals hij daar zat in het stikdonker, verdwaald tusschen die vulkanische heuvels, terwijl de regen hem in het gezicht sloeg en de wind om zijn ooren loeide, begreep hij ten volle de waarde van haar kalm antwoord.

„Het is heel mooi van u, dat u dat zegt. Niettemin voel ik mij schuldig”.

„Dat is werkelijk niet noodig”, verzekerde zij hem lachend. „Heb ik u niet gezegd, dat ik houd van regen en wind?”

„En nu stellen de goden uw bluf op de proef”.

„Bluf? Het was geen bluf — zooals u zoo dadelijk zult zien”.

En hij zag het — gedurende het lange uur, dat zij bleven voortstompelen in volslagen duisternis, heuvel op, heuvel af, soms bruisende arroyos doorwadend, door *chaparral*¹⁾ dringend, die met millioenen klauwen naar ze greep, door kille bosschen die hen met hun natte takken in het gezicht sloegen. Tot op het oogenblik, dat het dak van een *jagal* zich plotseling tegen den somberen, donkeren hemel afteekende, uitte zij geen woord van twijfel of klacht. Toen hij, na zijn paard onder de breede luifel te hebben vastgebonden, een lucifer opstak, zag hij bij het licht haar rustig, opgewekt gezicht.

Ook zag hij daarbij iets, dat — al was het ook niet zoo belangwekkend, toch voor het moment zeer nuttig was: een kaars in een flesch gestoken. Bij het helderder schijnsel ontdekten zij nog iets anders — vrouwenkleeren, vlekkeloos helder en pas gestreken, opgehangen aan een koord, dat boven een slaapstede was gespannen.

„De feest-kleeren van onze gastvrouw”, merkte Francesca op. „Wat 'n geluk, want ik ben doornat”.

„En zie dien stapel droog hout eens”, riep hij uit bij die vondst. „De goden zijn met ons. Ik zal vuur aanleggen en, terwijl ik mijn paard droog wrijf, kunt u van kleeren verwisselen. Maar wat is dat?”

Het was een ruwe schets op de tafel geteekend met houtskool. Twee parallelogrammen met streepjes voor pooten renden gehoornde vierkanten achterna, die op hun beurt naar een poppenhuisje in den uitersten hoek draafden.

1) boschjes van distel- en doornstruiken.

Foto C. Steenberg.

SCHOORSTEENFRIES IN HET VOORMALIG BURGERWEESHUIS TE UTRECHT.

DE STICHTING VAN EVERARD ZOUDENBALCH TE UTRECHT.

ONDER de vele Utrechtsche instellingen der Middeleeuwen, die ten doel hadden armen en verlatenen voor ondergang te behoeden, en zieken en ongelukkigen te verplegen, is het weeshuis, dat Everard Zoudenbalch op Sinte Pontiaansdag 1491 stichtte, een der weinige geweest, die tot in onze dagen toe hebben voortbestaan, zij 't ook dat het oorspronkelijke gebouw reeds sedert lang is verdwenen en de weesjes tot twee malen toe van woonstee moesten veranderen. ☒ Het gesticht, waarin „de ellendige weeskinderen, knechtjes en meisjes, die van allen menschen troost verlaten zijn”, door de vaderlijke zorgen van den goeden Domheer, het eerst werden ondergebracht, stond gebouwd op den hoek van Achter Klarenburg en het Sinte Catharijne veld (Vredenburg), om een kapel, die, evenals het weeshuis zelf, was toegewijd aan de Heilige Elisabeth van Doringen, de dochter van Koning Andreas van Hongarije. ☒ Geen land van beloften voorwaar, was dit tehuis voor de kleine kleuters, want we lezen hoe de jongens, die groot genoeg en daartoe in staat waren, dagelijks moesten rondgaan om brood en aalmoezen te bedelen langs de huizen. De meisjes waren echter van dien ommevang vrijgesteld; zij waren verplicht een handwerk te verrichten „een iegelijk nadat haar van God zinnen en verstand gegeven is, en gelijk de Verwaarster (de Moeder) van het huis haar daartoe houden en bevelen zal”. ☒ Maar behalve dit zware juk, dat de stichter den „knechtjens” had opgelegd, had hij tevens bepaald, dat zij, wanneer zij tot de jaren des verstands waren gekomen, „ter schole zouden gezet worden om te leeren of in geestelijke kloosters gebracht of aan ambachten gezet”, terwijl de meisjes bij goede lieden zouden gaan dienen, in kloosters helpen of een handwerk uitoefenen. ☒ Al hetgeen de kinderen verdienden kwam „aan 't huis”, maar mocht hun een erfenis te beurt vallen of hadden zij een ander dergelijk buitenkansje, dan behield de stichting daar slechts een derde deel van, terwijl het overblijvende aan de kinderen werd uitgekeerd als zij „mundich” werden, mits zij zich verbonden om hun leven lang voor den stichter, voor hen „die het huis goed zullen mogen gedaan hebben”, en voor degenen die het bestuurden, „naarstiglijk te bidden en dat zij altijd ditzelve gasthuis (be)vorderen en promoveeren zullen naar heuren machte”. ☒ Het bewind over het weeshuis werd in de eerste jaren uitgeoefend door den stichter zelf. Na zijn dood in 1504, volgde zijn naaste erfgenaam hem daarin op, benevens de Domdeken en de Schepene-Burgemeester. Deze drie heeren benoemden „de moeder” die o.a. tot taak had de kinderen te verzorgen, hun eten en drinken te geven en hun „cleerkens reijneliken te havenen ende te hanteeren”, en voorts een procurator, die de gelden en goederen, onder toezicht van de bewindvoerders, beheerde. ☒ Ofschoon het ons in deze „eeuw van het verwende kind” uitermate hardvochtig toeschijnt om zulke kleine dreumesen hun brood te laten bedelen langs de huizen, moeten wij daarover den stichter toch niet al te hard vallen. Met deze bepaling immers

bleef hij geheel in den stijl van zijn tijd, waarin we vele gasthuizen hun verpleegden aan het „bidden om Goods wille” zien sturen, verschillende bedelorden aantreffen en scholieren hun kostje op dezelfde wijze zien ophalen; men denke slechts aan den jeugdigen Maarten Luther. Uit schrielheid van heer Everard sproot deze maatregel in geen deele voort, doch uitsluitend uit zijn verlangen dat een zoo groot mogelijk aantal ouderlooze kinderen in het huis een toevlucht zouden kunnen vinden. ☒ Want behalve dat hij uit zijn goederen de stichting van het weeshuis had bekostigd, had hij het tot onderhoud verschillende huizen, erven en renten geschonken en daarenboven alle woningen aan de stichting grenzende, die gelegen waren in het vierkant tusschen den Steenweg, de Meersteeg, de straat langs Sinte Catharijne muur en het Sinte Catharijne veld¹⁾. Maar wat hij eenmaal ten behoeve van zijn weeshuis gegeven had, dat zou daaraan ook ten eeuwigen dage blijven: „Want ik wil op geenerlei wijze” — aldus bepaalt hij in zijn stichtingsbrief — „dat dit gasthuis en de goederen, die ik nu daartoe gegeven heb, . . . te eniger tijd anders gesticht of bestemd worden, dan ten behoeve van de nooddriftige weeskinderen. Zoodanig is mijn uiterste meening, wil en begeerte en met dat oogmerk, en geen ander, heb ik hetzelve gesticht en begiftigd. Nimmer zal men het gasthuis met zijn goederen mogen bestemmen tot het doen van eenige andere uitkeeringen of gebruiken voor goede geheiligde werken, onder welk schijnsel van meerdere deugden, of meerdere devotie, meerdere geestelijkheid en bate ook, al zou zelfs de heilige Stoel van Rome daartoe hare toestemming hebben verleend”. ☒ Al deze gestrenge bepalingen konden echter den Spanjaarden in 1576 geenszins beletten om, tijdens het beleg van het kasteel Vredenburg, het weeshuis dusdanig door hun schieten te „ontramponeren”, dat de bewindhebbers zich gedwongen zagen uit te zien naar een ander gebouw om de kinderen in te huisvesten. ☒ Ook was het Huis reeds vóór de beschieting „te eng en te benout” geworden, wellicht doordat het Hof van Utrecht zich in 1542 in het gebouw had gevestigd. Toch zou het nog tot 9 Februari 1582 duren voordat de Raad van de stad aan huismeesteren toestond „'t begrip ende gehele erf van 't convent van de Reguliers”, dat gelegen was tusschen Springweg de Kalviniaansche Godsdienst de overhand had verkregen²⁾. ☒ Een aanzienlijke en uitgebreide stichting was het, welker waarbij een aloude toren en kerk behoorden³⁾. Reeds in de eerste helft der XIIIe eeuw hadden daar de Saccyten of

1) Een enkel huis met een daarachter gelegen kamer waren daarvan uitgezonderd.
2) In 1576 waren de kinderen slechts voorloopig naar het klooster der Regulieren overgebracht. 3) Mr. S. Muller Fzn. schrijft dat de romaansche toren, later naast het koor der kloosterkapel staande, blijkbaar eenmaal verbonden is ge-
de tegenwoordige Oude gracht, stellig ouder dus dan deze gracht zelve, die reeds in 1127 vermeld wordt. Het klooster wordt vermeld in 1246.

Zakbroeders gewoond, die men ook Boetebroeders van Christus heette; doch deze mannen hadden omstreeks het jaar 1292 „de zakken uitgeschoten” en het Regulierskleed aangetogen. In genoemd jaar kwam het klooster aan de Reguliere Kanunniken van Sint Augustinus in Bethlehem bij Doetinchem, die er voortaan leden hunner orde in plaatsten. Nadien was de vereeniging met het Kapittel van Windesheim gevolgd. Het schijnt dat het den broeders, na de verandering van hun regel, wel naar wensch is gegaan: want in het jaar 1361 moest de kerk worden vergroot en omstreeks het midden van de XVe eeuw vinden wij eenen Vader Balduines Gardijn aangeduid als een vernuftigen verbeteraar van de gebouwen des kloosters. Voorts lezen wij van onder-

de weesjes omstreeks Pinksteren van het jaar 1582 hun nieuw verblijf. Zonder ingrijpende veranderingen had echter het oude klooster hun niet tot woning kunnen dienen; vandaar dat vooraf belangrijke verbouwingen hadden plaats gevonden. Desondanks bleven de sombere ruimten en schemerige zalen meer geëigend tot een verblijfplaats voor geestelijken, die het leven hadden vaarwel gezegd, dan voor jonge kinderen, wier hartjes naar de zon waren toegewend. Ook bleven de zorgen, om zóóveel weesjes steeds weer te voeden en te kleeden, aanvankelijk zwaar drukken. Bij voortdoring hadden de huismeesteren aangedrongen op het bezit van de kloostergoederen, doch steeds zonder vrucht. Nadat echter de Raad tenslotte den 9en Mei 1597 goed vond „dat de goederen oft het incommen van 't convent van de Regulieren voortaan ontfangen, geriegeert ende geadministreert zullen worden bij den huismeesters ende gemeenbroeders van den Weeshuyze tot onderhoud van de Weeskinderen”, waren de kwade dagen voorbij. Want het klooster bezat rijke inkomsten en ook de tijden begonnen allengs gunstiger te worden, tengevolge waarvan flinke ondersteuning van de Regenten verlichtten¹⁾; de dagen, toen de kleine mannekes uit bedelen werden gestuurd, raakten vergeten. Zelfs zag het Huis zich, kort na elkaar, tot twee maal toe opnieuw tot erfgenaam gemaakt. De eerste keer in 1630, toen de geheele nalatenschap van Mevrouw van Nellesteyn geb. van Royen, onder lijftocht aan de stichting kwam en andermaal in 1660, toen Mr. Joris van Nyveld groote inkomsten aan het Weeshuis naliet. Hun beider beeltenis wordt nog altijd in dankbare herinnering, in de Regentenkamer bewaard. Had Mevrouw van Nellesteyn bij uiterste wil bepaald, dat indien later een harer familieleden armlastig mocht worden, die dan in het Huis ter verpleging zoude moeten worden opgenomen, meester Joris had bedongen, dat uit de inkomsten zijner nalatenschap aan alle weeskinderen, zoo knechtjes als meisjes, wanneer zij, met goedvinden der Huismeesteren uit het weeshuis zouden gaan om eerlijke luiden te dienen, jaarlijks tien gulden zouden geschonken worden, totdat zij zich, met gelijk goedvinden in 't huwelijk begeven zouden, wanneer zij ieder vijftig gulden zouden ontvangen en nóg eens vijftig gulden, als zij twee jaren in 't huwelijk godvreezend en ijverig hadden doorgebracht en nog te Utrecht woonden. Ruim twee eeuwen later (in 1884) viel aan de stichting nog weder eene gansche nalatenschap ten deel, thans van Jacob en Cornelia Vervoorn. Maar een geschenk dat vooral zoden aan den dijk heeft gezet, was de toestemming die de Wethouderschap van Utrecht in 1719 aan het Huis gaf, om de bank van leening te mogen houden, die te voren door bijzondere personen van de stad

Foto C. Steenberg.

POORT VAN HET V.M. BURGERWEESHUIS AAN DEN SPRINGWEG TE UTRECHT, VOÓR DE HERVORMING DE HOOFDINGANG VAN HET KLOOSTER DER REGULIEREN.

scheidene godvruchtige en geleerde bewoners, dat zij klaar en onbewimpeld in hun belijdenisse waren, den dood blijmoedig onderstonden, of heiliglijk naar den Heere verreisden. Doch ook de rampspoeden des levens bleven hun niet bespaard: Zoo rukte in den jare 1439 een besmettelijke landziekte alle de broeders uit het leven, behalve den Prior en een Vader, die echter, nadien tot Prior verkoren, in het jaar 1454 aan de pest stierf. Maar het meest noodlottig voor de stichting waren de dagen der Hervorming, toen Kanunniken het klooster begonnen te ontloopen¹⁾ en de trouwgeblevenen tenslotte uit hun erve werden verdreven. Hoe weinig hadden de broeders een eeuw te voren, toen zij met zulk een ijver hadden gearbeid aan de verfraaiing van hun klooster en kerk, dit harde lot kunnen voorzien; kunnen weten dat omstreeks het midden van de XIXe eeuw hun fraai, met muurschilderingen verlicht heiligdom, zou worden gebruikt als bergplaats van beleeende meubilaire goederen. Hoe weinig ook hadden in dienzelfden hoogte-tijd de strenge Prior Petrus Valkendaal van Zijl — die zeer noode den broederen verlotf gaf om met vrouwen te spreken, omdat er voor een Religieus niets gevaarlijker is dan het aanzien van een vrouwspersoon, als zijnde voor hem de deur der helle — of de Kanunnik Tymannus Johannes — die zelfs niet gemeenzamenlijk met zijn moeder sprak, omdat hij wist dat een gemoed, 't welke aan de goddelijke liefde toegeheiligd is, het aanschijn van een schoone vrouw met geen onbewogenheid kan verdragen, maar dat zulk een vrouwspersoon de genegenheid van een jonkman, gelijk de zeilsteen het ijzer doet, schielijk verlokt — kunnen bevroeden dat broeders uit hun eigen huis, hetzelfde zouden ontvluchten, huwen en des ondanks geërd zijn bij een breede schare van menschen . . . Wellicht zou 't hun een geringe troost zijn geweest te weten dat althans het geheele archief van hun convent, in het Weeshuis is bewaard gebleven en dat een zeer aanzienlijk deel der boekerij — (handschriften) — en de kroniek van het klooster, geschreven door een der laatste Priors, Cornelis Block, thans in de boekerij der Hoogeschool berusten. — Zoo betrokken dan

jaarlijks tien gulden zouden geschonken worden, totdat zij zich, met gelijk goedvinden in 't huwelijk begeven zouden, wanneer zij ieder vijftig gulden zouden ontvangen en nóg eens vijftig gulden, als zij twee jaren in 't huwelijk godvreezend en ijverig hadden doorgebracht en nog te Utrecht woonden. Ruim twee eeuwen later (in 1884) viel aan de stichting nog weder eene gansche nalatenschap ten deel, thans van Jacob en Cornelia Vervoorn. Maar een geschenk dat vooral zoden aan den dijk heeft gezet, was de toestemming die de Wethouderschap van Utrecht in 1719 aan het Huis gaf, om de bank van leening te mogen houden, die te voren door bijzondere personen van de stad

1) In 1561 was door de drie bewindhebbers het bestuur van het gesticht opgedragen aan een broederschap, bestaande uit 32 leden, later regenten genoemd; uit hun midden werden twee huismeesters gekozen, die zich door een rentmeester mochten doen bijstaan. In 1607 werd een College van regentessen benoemd om de regenten in het bestuur bij te staan. In 1865 is het aantal regenten tot 20 teruggebracht, terwijl sedert 1871 4 regentessen worden benoemd.

1) o.a. Johannes Meurs in 1576. Hij werd predikant te Loosduinen, huwde en werd vader, o.a. van een zoon Johannes, den lateren Hoogleraar aan de Hoogeschool te Leiden.

placht te worden gepacht, e. d. die tot 1868 in de stichting bleef gevestigd. ☒ Zoo tierde dan de stichting met haar ruim honderd kinderen en was de beeltenis van den ouden Domheer met dat fijne, smalle, ietwat strenge gelaat, en 't welk eeuw na eeuw in een der zalen hing, getuige van haar gestaag welvaren. En behalve dat hij zijn beschermelingen in hun half-wit, half-blauwe costuumpjes „reyneliken gehavend ende gehanteerd” zag en hij hun buikjes volgegeten wist, werd hij van tijd tot tijd gewaar hoe zijn nieuwe huis werd verrijkt met sierlijke meubelstukken en schilderijen: een breede, vermeille kroon en vergulde luchters, degelijke eikenhouten kasten en blank tinwerk. Nu bekleedden vaardige handen de wanden van de regentenzaal met kostbaar goudleder, een ander maal versierde men de schouw der oude raads-kamer met een kunstrijke voorstelling van de Nederige Geboorte, of het bovenstuk van een deur met een niet minder fraai schilderwerk. Doch de degelijkste, de kostbaarste stukken — 't spreekt wel haast van zelf — kwamen in de Gouden Eeuw aan 't Huis; in het daarop volgend honderdtal jaren zag het zich bedacht met een pendule, talrijke spiegels, gegraveerde glazen en dergelijke voortbrengselen van een meer verfijnden tijd. ☒ Zoo werden allengs de kamers der be-tuurders kleine musea, maar de vertrekken der kinderen bleven somber. Toch zullen die aan de jongens paleis-zalen toegeschenen hebben, vergeleken bij de kazernekamers en kampementen waarin zij door toedoen van Napoleon geraakten. Dat was in de bewogen dagen, die voor de stichting in 1796 waren ingeluid met de afzetting van de regenten en de verwijdering van den binnenvader. Doch gelukkig kwam het Huis — zij 't dan ook niet zonder averij — door deze branding heen, en al spoedig viel het — na de verrijzenis van het Vaderland — nieuwen bloei ten deel. ☒ Doch nu deden andere zorgen zich gelden: Verschillende onderdeelen van de stichting eischten wegens bouwvalligheid, dringend voorziening. Zoo worden dan o. a. de kerktoren en de Oudegrachtgevel van het Huis afgebroken. Wat dezen gevel betreft, hieraan was weinig verbeurd, want tusschen de heerlijke woonhuis-gevels, zooals de Bijer die ons op zijn prent van 1757 toont, maakte hij maar een zeer poveren indruk. Alleen ging door deze afbraak een fraaie toegangs-poort verloren, welke, volgens de genoemde afbeelding van de Bijer, veel gelijkenis vertoonde met de thans nog bestaande aan den Springweg. De nieuwe, forscher gevel, die den ouden verving, is tot den huidigen dag toe door een laag grauwe cement bescheidenlijk overdekt. Maar een jammerlijk verlies voor de stad was de vernietiging van den overouden toren, die zooveel eeuwen het aanzien van de Oudegracht had verlevendigd en die de best-bewaard geblevene was van de drie, nog in Utrecht bestaande romaansche torens. ☒ De weeskirk zelf bleef nog tot in 1864 gespaard, in welk jaar ook zij werd gesloopt. Nadat de latijnsche zangen der Regulieren er bestorven waren, had dominus Werner Helmich er den 20 Januari 1583 voor het eerst in gepredikt. Van dan af was zij als weeskirk in gebruik gebleven. De kinderen ontvingen er godsdienstonderricht en onderscheidene gilden hielden er hunne bijeenkomsten. Ook bestelden talrijke aanzienlijke Utrechtsche families er hun dooden in ten grave. Nog later had zij dienst gedaan als opslagplaats van beleende meubilaire goederen. ☒ Ondanks dit verlies aan oude schoonheid, bleef de stichting echter, de jaren dóór, bloeien tot in de 20e eeuw toe. Dan begon zich een merkwaardig verschijnsel te openbaren, verschijnsel dat zich ook in vele andere plaatsen voordeed: konden in Everard Zoudenbalch's tijd, en lang daarna, de weezen nauwelijks alle in het tehuis worden ondergebracht, thans nam van jaar tot jaar hun aantal af, hetgeen uit maatschappelijke oorzaken licht te verklaren viel, doch de bestuurderen voor nieuwe vraagstukken plaatste. Daarbij kwam dat het oude huis hoe langer hoe minder geschikt bleek voor

de opvoeding van kinderen volgens de hedendaagsche opvattingen, zoodat ten langen leste besloten werd te doen, hetgeen de bewindhebbers in 1576 ook reeds gedaan hadden: naar een ander tehuis uitzien. Men slaagde hierin in het jaar 1918, toen het n. l. gelukte om het, heerlijk aan de Nieuwe Gracht, en aan een oud plantsoen gelegen huis van de familie De Beaufort aan te koopen. Een weldoortimmerde 19e eeuwse patriciërswooning was het, met groote ramen en een ver-tuin. Voortaan zou de zon nu kunnen schijnen in de vertrekken der weezen en den heelen dag zou er het vogelgefluit uit het nabije plantsoen klinken. Wel bezat dit huis geen bouwkundige schoonheid en was het slechts in zooverre van historisch belang, dat het gebouwd was op een gedeelte van den grond waar weleer de abdij van adellijke nonnen, Sint Servaes, gestaan had, en waarin in het jaar 1341 eene vrouwe Margareta uit het geslacht Zoudenbalch abdis was, maar de moeilijkheden, die gedeeltelijk al van jaren her dagteekenden, waren nu opgelost. ☒ Aanvankelijk echter belette het gebrek aan de noodige middelen om het huis in te richten voor het doel waarvoor het was bestemd, zoodat het nog 25 April 1927 moest worden aleeer het kon worden betrokken. Op dien dag dan had de officieele ingebruikneming plaats, welke plechtigheid door verschillende overheidspersonen en

andere belangstellenden werd bijgevoond. ☒ Natuurlijk werden behalve de kinderen — die reeds in 1926, na den verkoop van het oude weeshuis, tijdelijk in een woning in de Maliebaan gelegen, waren geherbergd — ook de verschillende oude meubelen en gedenkstukken naar het nieuwe tehuis overgebracht. Zelfs werd de regentkamer nog verrijkt men een schouw en schoorsteenstuk, door aankoop van het Centraal museum verkregen. Voorts werd in den tuinmuur, Gracht-zijde, de steen aangebracht, die voorheen boven den hoofdingang aan de Oudegracht gemetseld was, en waarop het wapen van Zoudenbalch staat uitgehouwen, met daaronder de woorden: „Everart Zoudenbalch, stichter van dit Weeshuis”. ☒ Het oude huis kwam in handen van de Nederlandsche Vereeniging van Spoor- en Tramwegpersoneel, die er „Het Spoorweghuis” in vestigde, bestemd tot het houden van vergaderingen, tooneelvoorstellingen en feestelijkheden. Wederom werd er gehakt in de reeds zoo verhakkelde muren van het oude klooster, doch zooveel maar eenigszins mogelijk, werd hetgeen uit een oogpunt van bouwkunde van belang was, ontzien. Noch

aan vóór-, noch aan achtergevel werd iets veranderd, zoodat de XVe eeuwse poort die op blz. 473 staat afgebeeld, geheel ongerept bleef en de XVIIe eeuwse weesjongens nog immer het wapen van hun beschermheer rechtstandig houden. Merkwaardig dat het gebouw ten deele weder tot gildehuis werd bestemd; zooals wij tevoren schreven hielden voorheen ook vele gilden in de weeskirk hunne bijeenkomsten. ☒ Zoo verandert alles in de wereld: van schemerige tijden af tot omstrecks 1292 was hier een broederschap van kluzenaars gevestigd, die bedelend aan den kost toe leefden er de nijvere en godvruchtige Regulieren, die in onthouding en bespiegeling God zochten; daarna, juist drie en een halve eeuw lang, werden er ouderlooze kinderen op ingetogene wijze tot menschen opgevoed, klonk er Gods Woord en werden er, eeuwen aaneen, de dooden ter ruste gelegd. Nu wordt er vergaderd, tooneel gespeeld en cabaret gehouden. Ook gejazzd en gecharlestond . . . op de Berte cluse”.

DEN UIJL.

Verbeteringen.

In het artikel „Bolsward”, opgenomen in het nummer van 17 Sept. 11., leze men bladz. 453, 2e kolom, regel 29 van boven, nederen, inplaats van Heerche Heerches; Heercke Heerckes; regel 6 van beneden, inplaats van frontje: poortje. Bladz. 454, 1e kolom, regel 1 inplaats van I 1660: ± 1660.

Foto C. Steenbergh.

BOVENSTUK VAN EEN DEUR IN HET V.M. BURGERWIEESHUIS TE UTRECHT.

ONS HUISRAAD.

ZOU met een reeks voorbeelden aan te toonen zijn dat in het algemeen kan gelden het Latijnsche gezegde „Verba valent usu”, d.i. de woorden ontleenen hun beteekenis aan het gebruik, dat er van gemaakt wordt, inzonderheid geldt het, gelijk uit het navolgende blijken zal, van de namen aan ons huisraad gegeven. In tegenstelling met de op onze belastingbiljetten als onroerende goederen aangeduide bezitting, behoort het *Meubilair* tot de roerende, zooals trouwens het woord zelf zegt. Immers, het is gevormd naar het Latijnsche „mobilis” — waar ook het woord „mobilisatie”, onzaliger gedachtenis, van afgeleid is — dat „beweegbaar” of „vervoerbaar” beteekent. ☒ Eigenaardig is het, dat van al wat vervoerbaar is, de mensch inbegrepen, ons huisraad alleen als meubilair aangeduid wordt, tenzij men een of ander onaangenaam persoon als lastig „meubel” qualificeert, in welk geval ook al weér de oude waarheid van het „verba valent usu” geldt. ☒ Over ons huisraad gesproken, wie houdt er in onzen tijd geen *Divan* op na! Weinigen echter van hen, die er hun al of niet vermoeide leden op uitstrekken, zullen weten dat die benaming ontleend is aan een Perzisch woord, dat zooveel als ons „register” beteekent en vervolgens toegekend werd aan de plaats waar zulke stukken bewaard werden, terwijl het later gebruikt werd als naam voor een raadkamer en een staatsvergadering, b.v. van den Rijksraad in Turkije, welks leden op kussens in de rondte op een groote sofa zitten. Het woord *Sofa*, dat indertijd bij ons als een deftig woord gold, is in onbruik geraakt. Het is ontleend aan een Arabisch woord, waarmeê een rustbank, meestal van steen, aangeduid wordt. Ook het even deftige *Tête à tête* is uit de aangeduide met twee hoog opstaande rugleuningen. „Hoofd aan hoofd” was het echter niet, want de beide zittenden werden op eerbiedigen afstand gehouden door het zooveel lagere verbindingsstukje tusschen de twee rugleuningen. Toch zat men nog dicht genoeg bij elkaâr om een „tête à tête”, d.w.z. een gesprek onder vier oogen te houden, al zou een zekere leeftijd dat verbindingsstuk liever gemist hebben! Wat de zoeven genoemde *Canapé* betreft, wie zou er aan denken dat dit woord letterlijk „vliegennet” beteekent, dat, evenals het Maleische „klamboe” de gordijn aanduidt, welke in Indië aangewend werd tegen de gevleugelde rustverstoorders. Bij het woord *canapé* wordt dus „pars pro toto”, zooals het in de geleerde wereld heet, d.w.z. de naam van een deel aan het geheel gegeven, gelijk ook het geval is met een uitdrukking als dakloos zijn voor: zonder woning zijn. De bovengenoemde „tête à tête” doet denken aan de *Lits jumaux*, welke woorden letterlijk „tweeling bed” beduiden, d.w.z. twee aan elkaâr gelijk zijnde en bij elkaâr behorende bedden of ledikanten. Niet ieder zal weten dat zelfs de Negers er hun „lits jumaux” op nahouden en wel in den vorm van twee blokjes hout, elk van eenoudeking voorzien om steun te geven aan het achterhoofd zooals bij ons het kussen doet. Ook bedienen de Negers zich hiertoe van een bamboe stok, welke op een paar bamboe (St. Andries) kruisen rust. In het Museum voor Land- en Volkenkunde te Rotterdam o. a. kan men dergelijke één en tweepersoons slaapbankjes of slaapstokken zien. Dit is zeker de eenvoudigste vorm van een *Ledekant*, welk woord in onze taal het Fransche „lit de camp”, d.w.z. veldbed, vervangt, welk laatste van de legertent naar de zooveel gieflijker slaapkamer verhuisde. Dat een *Fauteuil* oorspronkelijk de beteekenis van „vouwstoel” had, zou men dit massieve meubel niet meer aanzien, dat in zwaarwichtigheid voor den wijden en lagen *Crapaud* niet onderdoet, welke zijn naam aan de padde ontleent. ☒ Hoewel menig meubel in dit verband zou zijn te vermelden, wil ik het, om op goeden voet met onzen Redacteur te blijven, bij de bovenstaande voorbeelden laten, na nog slechts de uit den tijd geraakte, eenvoudige, maar uit taalkundig oogpunt belangrijke *Stoof* genoemd te hebben. En dan wijst het Duitsche woord „Stube” er aanstonds op dat er een vertrek

Foto C. Steenbergh

SCHOORSTEENSTUK IN DE „OUDE RAADSKAMER”
VAN HET V.M. BURGERWEESHUIS TE UTRECHT.

onder te verstaan is. Oudtijds was dan ook een stoof een lokaal, waar men algemeen een wijkewarmen kon, aan den algemeenen haard. Lokalen, welke gelegenheid boden een bad te nemen, heetten „badstoven”, terwijl verwarmde vertrekken, in welke de meekrap bereid wordt, nog altijd „meestoven” worden genoemd. Volgens Ter Gouw zou de Stoofsteeg in Amsterdam haar naam ontleenen aan de „stoven” der huiszittende armen, zijnde woningen van één vertrek, waarin aan eenige vrouwen, die door ouderdom of lichaamsgebreken niet werken en niet bedelen konden, „om Godswille” huisvesting werd verleend, terwijl bij dit „vrij wonen” een kleine toelage in geld en levensmiddelen kwam. Wij verstaan thans onder een stoof, voor zoover deze althans nog in gebruik is, het kleine vierkante vertrekje, dat verwarmd kan worden door een test met vuur. Intusschen is er nu ook al een „verkeersstoof” in de wereld gekomen, welke — zoo is het in Den Haag — niet tot verwarming maar tot verlichting van den verkeersagent dient. En wat ten slotte de *Test* betreft, deze ontleent haar naam aan het Latijnsche woord „testa”, een potje van gebakken aarde, aan welks vorm het te danken is, dat de Franschen het menschelijk hoofd „tête” noemen. En ook bij ons wordt in de volkstaal het hoofd met het woord „test” aangeduid, zooals in B. Canter’s „Twee Weken Bedelaar”, waar gezegd wordt: „Geef op of ik gooi de bijl naar je test!” Ook ten opzichte van deze volksuitdrukking geldt het oude „Verba valent usu”.

F. W. DRIJVER.

Foto C. Steenbergh.

DE REGENTENKAMER IN HET V.M. BURGERWEESHUIS TE UTRECHT.

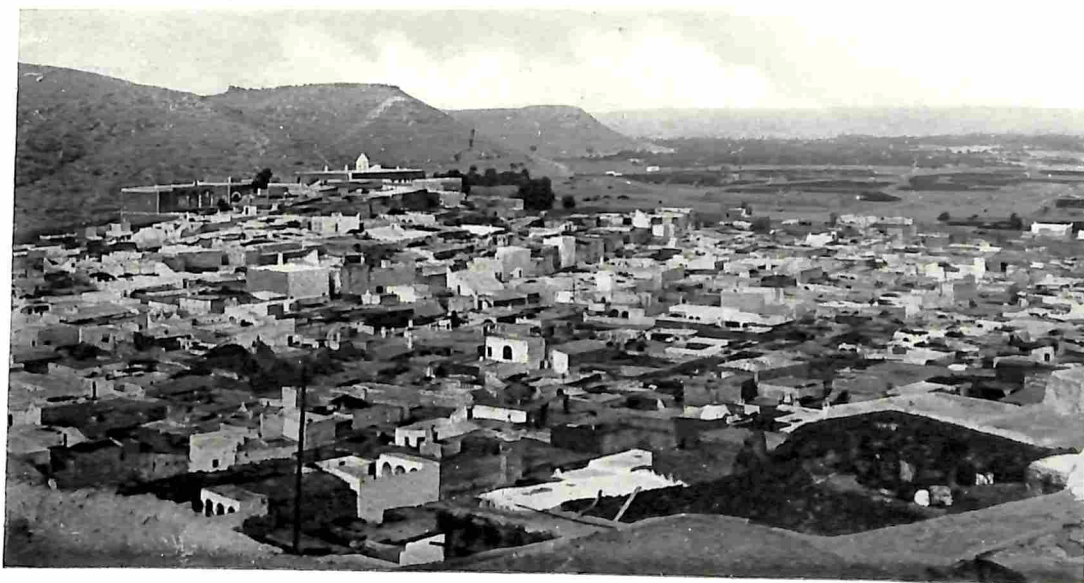
NAAR DE M'ZAB.

(Vervolg.)

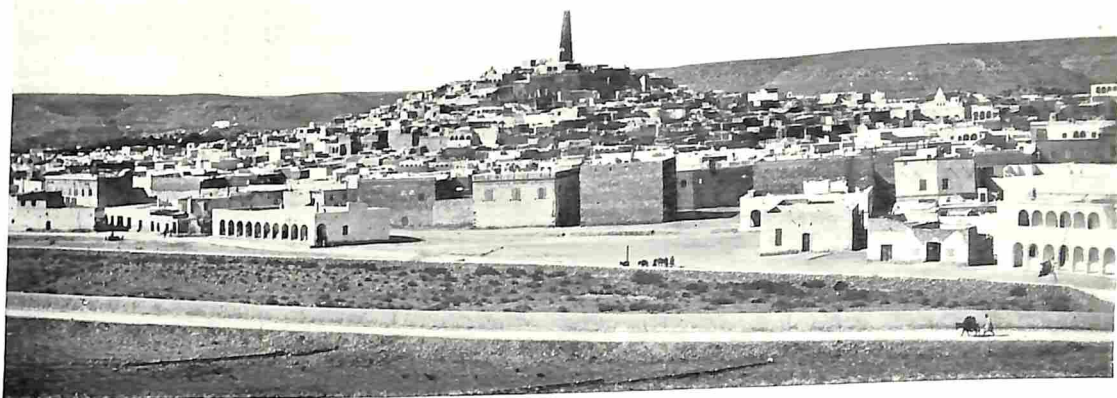
HET VOORPORTAAL VAN DE M'ZAB.

TOT aan Berriane is een voorportaal van 150 Kilometer; de afstand tot de hoofdstad Ghardaïa bedraagt 200 Kilometer. ☞ Hoe krachtig moet in de XIe eeuw de wil zijn geweest van een volk, uitgestooten en vervolgd door een vreeselijk schrikbewind, om te vluchten in deze steenwoestijn, die verschrikkelijker dan een onbekende zee is, teneinde vrijetekunnen leven? Zelfs wij, die weten waar we zijn, onze kaarten in de hand, een geriefelijken weg volgende, worden bij het vertrek uit Laghouat bevangen door een vage angst, een gevolg van deze grootsche eenzaamheid. De laatste groene plekken der gerstvelden verdwijnen, maken plaats voor een schamelen plantengroei, tenslotte louter keisteenen. Zoo nu en dan vliegt er een trapgans voorbij, wordt het getijl van onzichtbare vogels gehoord; verder in het land der *dayas*¹⁾ zijn eenige fijne oasen, tien of twintig meter in het vierkant met betoum- of pistaschboomen, welke ijzersterke boomen nog kunnen leven daar waar een palm zou verdrogen; Strabo²⁾ vergeleek de vaalroode opperhuid van de woestijn hier met het vel van een panter. Vervolgens steenen, niets dan steenen. Plotseling doemt aan den horizon een schitterende luchtspiegeling op, een groote watervlakte, waarin statige palmen staan. ☞ Dan volgt een oponthoud in de karavanenherberg te Tilrempt, juist op de helft van de 200 Kilometer, die Laghouat van Ghardaïa scheiden, om den inwendigen mensch te sterken. Een zeer groote *daya*, afgerond door eenige honderden betoumboomen, een groot rose monument met schuine zijmuren, doet aan een kleinen Egyptischen tempel denken. Inderdaad, hier is het een tempel van het water, de Godheid van dit land: een overdekte regenbak, met hangsloten verzekerd, waarvan de frissche duisternis een aantrekkelijkheid heeft als die van een heilig graf. Bij de put worden de door een kameel gedragen watervaten met emmers gevuld, het marschrantsoen wordt karig toegemeten. ☞ Op de binnenplaats van de karavanenherberg, een weinig verder dan de plaats, waar de kamers en de stallen uitkomen, vinden wij een betrekkelijke koelte. Een andere Belkacem, hier Chef-kok, dient ons, met de hartelijkheid van een logementhouder uit het oude Frankrijk, rauwe uien en een soort niet te versmaden gazellenpastei op, alsmede fijn gebak, waarover wij ons, op deze plaats, niet weinig verbazen. ☞ Een kort slaapje onder de betoumboomen, eenige glazen water in de nog kokend heete radiator van de auto-

1) *Dayas*: nauw merkbare inzinkingen van den bodem, waar zich het slib verzamelt, dat medegevoerd wordt door zonnenu en dan vallende stortregens. 2) Strabo, Grieksch geograaf, geboren te Amasia in Cappadocië (westelijk gedeelte van het land gelegen ten Zuiden van de Zwarte Zee).

GHARDAÏA. DE BENEDENSTAD.

PANORAMA VAN GHARDAÏA, DE HOOFDSTAD VAN DE M'ZAB.

car, en we gaan op weg naar de Chebka¹⁾. Chebka is de naam van het kalkplateau ten Zuiden van Tilrempt; het is doorsneden door ravijnen, de steenen hebben hier geheel de overhand en slechts de weg herinnert ons aan de beschaving. ☞ Een ontmoeting . . . een groep negerwegwerkers, met gezichten als met drukinkt bewerkt, zoo diep mat zwart, dat het gezicht schijnt te verdoezelen en er niets schijnt over te blijven dan een bloedroode opening, ontstaan door een bloem van een granaatappel, (verduiveld, waar hebben ze die gevonden? . . .) die zij in een der neusgaten hebben gestoken om frisscher adem te kunnen halen. De steenen van de Chebka zijn zwart, door een onbekende, ondergrondse uitbarsting verkalkt, de rotsen lijken wormstekig en sponsachtig, 't is een grootsche en ontstellende woestenijs.

BERRIANE, VOORPOST VAN L'HEPTAPOLE.²⁾

Eensklaps bij een draai van den weg, „het wonder van de M'zab”, de opspringende palmen als bloemen in een vaas, omringd door muren van gestampte aarde, gevat als in een lijst met opstaande randen, bestemd om het kostbare water tegen te houden. De gerst is reeds gesneden, de stoppels op den voorgrond gelijken op goudgroene, bleeke staafjes. In de tuinen zwellen de druiven, gelijken de bloeiende granaatappels op flambouwen. Plotseling krijgen we het gezicht op Berriane, eerste en wonderlijke verschijning van een der Mozabietensteden. Een heuvel in pyramide-vorm, regelmatig bedekt met een menigte als het ware geperste kubussen, bekroond door een onvergelykelijke pyramidevormige minaret; een reusachtige obelisk. Deze beheerscht een bevolking van 3000 zielen, een leger van 20.000 palmen, zonder nog rekening te houden met het uitgestrekte kerkhof met vreemde graven, verzorgd met een godsdienstige vereering, omdat men geloof te leven te midden van zijn dooden, die veel talrijker zijn dan de levenden. Haastig verlaten wij de auto en beklimmen te voet de straten van Berriane; onze reis heeft hier veel weg van een ontdekkingsreis. De inwoners bewonderen onze Europeesche kleederdracht, schuw vluchten de kinderen in de sombere gangen der huizen, de glimlach verdwijnt van hun gelaat. Aangemoedigd door ons vriendelijk gebaar en vooral door de twee-sous stukken, het Esperanto van den

toerist in dit land, komen ze terug. Hoe diplomatiek wij het ook aanleggen, toch veroorzaakt de geringste hun vreemde handeling een paniek. Teneinde zich tegen de zon te beschermen opent een der reisgenooten een paraplu; van angst gillend stuift de troep uiteen, een mitrailleur zou zeker niet meer schrik hebben kunnen veroorzaken. Een prachtig mooi gebronsd meisje, glimlachend haar schitterend witte tanden toonende, komt het eerst terug om het geheimzinnige voorwerp te betasten, alsmede het armbandhorloge en de ringen van een onzer vrouwelijke tochtgenooten. Bij ons vertrek maken eenige landarbeiders, die bezig zijn de gerst te

1) Chebka beteekent vischnet. 2) Heptapole, zevenstedengebiet der Mozabieten. De namen der zeven steden zijn: El Ateuf gesticht in 1011, Bou-Noura en Beni-Isquen in 1048, Melika en Ghardaïa in 1053, Guerrara in 1031, Berriane in 1070.

DE MARKT TE GHARDAÏA.

wannen, zich vroolijk ten onzen koste. Haasten wij ons naar Ghardaïa. Berriane is niet de oudste der Mozabieten-steden.

GHARDAÏA, HOOFDSTAD VAN DE M'ZAB.

Nog een vijftigtal kilometers door de woestijn en dan wacht ons tot belooning een tooverachtige verschijning. De nadering der hoofdstad — met 10.000 inwoners — wonderlijke samenhooping in deze verlaten steenwildernis, wordt aangekondigd op een bijzondere wijze. Afdalende van de Chebka, welke in de oase van Ghardaïa eindigt, zijn de bergen als het ware geaderd met een groot aantal lage, golvende en slingerende muurtjes, 20 tot 30 centimeter hoog, opgebouwd uit volmaakt ondoordringbaar, kiezelzuurhoudend gesteente. Deze kleine wallen dienen om het aflopende regenwater tegen te houden en naar kanaaltjes te brengen, welke water naar de oase voeren, want niets van het zeldzaam vallende water mag verloren gaan. Het opvangen van dit water is als het begin van het bevoeiings-systeem te beschouwen; een levensvoorwaarde voor deze Mozabieten-steden, waarop steeds alle zorgen zijn gericht. Het resultaat vertoont zich nu aan onze oogen. ☼ In verblindenden zonneschijn komt Ghardaïa, opgestapeld op de nabijzijnde hoogte, ons voor als een lichtend blok, verblindend door zijn helderheid en kleurschakeering als van smeltend erts. De volkomen kubiekvormige, witte, lichtblauwe huizen, hebben evenals te Berriane, veelal boogvormige galerijen, die schaduwgaten maken in deze pracht. En bij dit alles de fantastisch gebouwde spits van de minaret, 92 Meter hoog, Soendaneesch van vorm, maar niet van kleur, zóó helder, — behalve een groote vlek aan den voet —, dat men zou zweren een geweldige, witgloeiende hoogoven te zien. ☼ Ghardaïa, twee en een halve dag zullen wij er verblijven. Wij logeeren in een hotel, gelegen op het hoogste punt van Ghardaïa, met eenvoudige, zindelijke kamers, waar wij in de open lucht onder frissche galerijen onze maaltijden gebruiken. ☼ Een verblijf in de M'zab, in het hartje van Mei, met een steeds stijgenden thermometer, geeft door de droge lucht en den frisschen wind een indruk van frisheid, die mij bij bleef, evenals die, welke men in den winter medeneemt van Chamonix, herinnering van een versnelden bloedsomloop en van opfrissing. Wij flaneeren in de stad en op de muren. Een week zou men noodig hebben om alle bijzonderheden te zien. Ons eerste bezoek brengen wij aan den Kaïd, Yahia Ben Bahmet Balabon, een mooie Naam voor een mooien man, die gewichtig, gehuld is in zijn Oostersche kleeren. Ons wordt een pepermint-thee aangeboden, die wonderlijk onzen dorst lescht. Op het terras, dat de markt van Ghardaïa domineert, doet het uitzicht op deze pyramide-stad, zijn met schaduwgaten besprenkelde daken, zijn huizen met arcaden als opening voor een werpspel, dat scherp afgeteekend spits van zijn minaret, denken aan een opeenhooping van veelvlakken van gips, die op schoole de stereometrie

van de ruimte zouden kunnen voorstellen. Vervolgens gaan we naar de Moskee, omringd door een menigte *meskines* of bedelaars, die beide handen tot een bedelnap vormen; onze weg voert ons tusschen huizenrijen met daarvoor aangebrachte zindelijke winkels. Poëtisch: in de vakken van een kruidenierswinkel pikken vogels brutaal de graankorrels op. Een goedsche Mozabiet geeft aan deze hemelse boden een overdekte slaappleats. Hiermede is blijkbaar aan de wet van Grammont ¹⁾ voor de M'zab voldaan: op de markt zag ik later drie kwajongens met vogelknippen uit den bazar. „C'est pour prendre le moineau”,

deelde een van hen mij mede. „Je suis pauvre,” (ieder noemt zich arm in dit land, waar men werken als een last beschouwt), „je vends un moineau trois franc” Een hooge prijs voorwaar, tenzij de musche de ortolaan der Ibaditen ²⁾ is. ☼ Oplopende straatjes, geheimzinnige deuren voorzien van nagelkoppen, bijna alle met een gat om den arm door te laten, nageinde den afsluitboom, die als slot en grendel dienst doet, los te maken. Een Inlandsche school, waar een troep kleuters, op de hurken gezeten, den Koran opdreunt, terwijl een groote jongen, met een verrassende snelheid achteruitlopende, op een plankje schrijft. ☼ En nu de Moskee onder de reusachtige minaret. Zij is, met oplopende verdiepingen, vol hoeken en gaten. Een centrale binnenplaats, omringd korte, borge kolommen, gelijkende op ingangen van Catacomben, bergplaatsen voor de pantoffelen. In een soort wijwatervat, opgehangen in de Moskee en aan de deuren der huizen, worden de dadelpitten verzameld; de spaarzame Mozabiet laat niets verloren gaan, stukgeslagen bevatten zij nog voedsel voor de geiten. Tenslotte het sous-terrain, lage drukkende ruimte, gelijkende op een grafkelder, gesteund door vierkante kolommen van een barbaarschen, mogelijk Phoenicischen stijl. Nooit zag ik een somberder, stiller godsdienstig décor. ☼ Maar op het bovenste terras, onder de indrukwekkende massa van de minaret, in een heerlijk windje, verheugen wij ons over het schitterende panorama van Ghardaïa, hoofdstad en middelpunt van de M'zab, met aan beide zijden twee van zijn satellieten: Melika, „de Koninklijke stad” en Beni-Isguen: „de Heilige stad”. Een derde stad, Bou-Noura, verborgen achter Melika, is niet ver verwijderd. Deze op achtereenvolgende heuveltoppen gelegen steden, in dezelfde gedaante gebouwd, met een gelijkvormige, wonderlijke

1) Grammont (Jacques Philippe Delimos) Fransch generaal en politicus, die zorg droeg voor een wet tot bescherming van dieren; de wet draagt zijn naam (1792—1862). 2) De bewoners van de M'zab noemen zich Ibaditen, naar hun voorganger Abdallah ben Ibad. Deze godsdienstige secte is ontstaan uit een scheuring in het Mohammedaansche geloof.

WATERPUT TE GHARDAÏA.

obeliskvormige minaret (behalve Beni-Isguen, waarvan een gedeelte der bewoners, dank zij een nieuwe godsdienstige scheuring, een afgescheiden secte der Ibaditen vormt, en dat twee moskeeën bezit) — vertoonen zich aan ons oog als een wondermooi schouwspel. ☞ Wij dalen af naar de oase, door kronkelende half overwelfde straatjes, door bogen gesteund. Uit de golvende witte zandvlakte steken een groot aantal gelijkvormige kleine monumenten omhoog; men zou zeggen dat ze van rose graniet vervaardigd zijn. Ze worden gevormd door twee pilaren van gedroogde aarde, aan de bovenzijde door een dwarsbalkje verbonden, waaraan een groote katrol is bevestigd. Het zijn de putten der Mozabieten, waaruit de levenskracht voor dit land wordt opgehaald en zonder welke het in weinige dagen terug zou keeren tot de Sahara, waaruit het geboren is.

BENI-ISGUEN: OASE EN MARKT.

Te Beni-Isguen heb ik op mijn gemak deze wonderlijke primitieve waterleidingen en de verdeling van het water, waaraan het ontstaan van de M'zab te danken is, kunnen gadeslaan. Reeds vroeg in den morgen was ik gewekt door een fijn knarsend geluid, gelijkend op een concert van krekels, als bij ons op het platte land. Het is het knarsen van de katrollen, waarmede zonder ophouden de leeren, zwarte, lekkende waterzakken, gemaakt van geitenhuid, — natuurlijk waterkoelvat, opgehangen in de gang van iedere woning —, uit een diepte van 60 tot 100 Meter worden opgehaald. Het is het lied van den dorst, waaraan men, als men de oogen sluit, de M'zab en zijn dorstigen bodem herkent. ☞ Overdag heb ik geflaneerd in de oase van Beni-Isguen om den loop van het water, met zooveel moeite aan den ondergrond van een droog land ontworpen, te volgen. De oase hier wordt evenals te Ghardaïa doorsneden door de *Oued M'zab* en zelfs nog door de *Oued N'tissa*, welke met kennis van zaken zijn afgedamd om het water tegen te houden en te verdeelen. De jaren, dat er water door deze *oueds* vloeit, zijn intusschen zeer zeldzaam, bijna historisch.

Het water van een flinke regenbui op de heuvels bereikt slechts de randen van de oase; zonder de putten zou het naar binnen gelegen gedeelte van dorst versmachten. ☞ Hier is een put, waarvan ik bijna den bodem kan bespeuren. Rhythmisch, zonder ophouden, gaat een kameel af en aan, trekkende aan het koord, over de katrol geslagen, aan welks einde de vreemde vergaarbak, in den vorm van een groote katoenen muts, waarin bij elke reis een twintigtal Liters water wordt opgehaald en uitgestort in een klein reservoir. Het water wordt afgelaten in smalle, absoluut waterdichte *séghias*¹⁾; geen druppel gaat verloren; zij monden uit op kleine, met opstaande kanten omgeven vierkante stukjes bouwgrond, waarop elke plant zijn eigen watergat heeft en een nauwkeurig afgemeten rantsoen, ongeveer een drinkglas vol, ontvangt. ☞ Het water is zoo kostbaar, wordt zoo nauwkeurig afgemeten, dat in de gangen der huizen, waar de leeren waterzakken aan de zoldering zijn opgehangen, een tweede verzamelaar daaronder wordt geplaatst, om het aflekkende en doorsijpelende water op te vangen. Straks koopt een onzer medereizigers op de markt een dergelijke leeren waterzak en men stemt er in toe, deze met water te vullen om de deugdelijkheid ervan aan te toonen, maar als daarna het water op den grond wordt

gegooid, is dit een ergernis voor de omstanders. ☞ Talrijk zijn ook de putten in de kale, ernstige en stille straten van deze stad, straten, veel zindelijker gehouden dan in onze Europeesche steden. Geen andere versiering vindt men er dan deze putten, alle tot stand gekomen door geschenken van enkele rijke Mozabieten, rijk geworden in het Noorden als graanhandelaars of als *Moutchou*²⁾. Zorgvuldig aan de hoeken der straten gebouwd, van een duizelingwekkende diepte, — wij naderen het hoogste punt van de stad —, ziet men deze putten aan met een soort godsdienstig ontzag. Steeds worden wij herinnerd aan de kwellende zorg voor het kostbare water en aan den vreemden plantengroei; op de muren der huizen, in alle straten, zijn door de kinderen der Mozabieten, met behulp van een stuk schors van een granaatboom, teekeningen aangebracht naar hetzelfde onderwerp, n.l. een grof gestyleerden palmboom. Zelfs op de kerkhoven komen de grafmonumenten der aanzienlijken wonderlijk overeen met den vorm van de putten uit de oase, heilige monumenten . . . ☞ Aan het

NAAR DE M'ZAB. STRAAT TE GHARDAÏA.

moeten aangeven; met oogwenken wordt de ontvangst van het bod — soms naar men mij mededeelde van een denkbeeldig hooger bod — om den eindprijs op te jagen, bevestigd. Niets is vermakelijker dan het aanschouwen van dezen handel in de open lucht, het gegoochel met cijfers zonder opschrijfboekje of potlood, te midden van een bonte kleurenmengeling van tapijten in warme tinten; van katoenen stoffen met schreeuwend groote patronen en spiegelend koperwerk.

(Slot volgt.) Naar het Fransch van GEORGES ROZET.

1) Irrigatie-greppels. 2) Inlandsche kruidenier.

Ontvangen boeken.

De Wereldbibliotheek, Amsterdam-Sloterdijk, zond ons den derden druk (11e—13e duizendtal) van „Sterrenkunde” door Dr. J. van der Bilt, met 130 afbeeldingen, deel uitmakend van de reeks „Encyclopaedie in monographieën”. ☞ Van de N.V. Nederlandsch-Indische Uitgevers-Maatschappij „s-Gravenhage” ontvingen wij de zesde uitgave (1927) van het „Handboek voor Verlofgangers”, met vele afbeeldingen.

VORSTINNEN VAN FERRARA.

Uit het Poolsch van

2) KAZIMIERZ CHLEDOWSKI.

LUCREZIA BORGIA (Vervolg.)

IN September 1497 riep de paus een scheidings-commissie bijeen, die de ongeldigheid van het huwelijk uitsprak, omdat het niet consummatum was. Lucrezia moest verklaren, dat zij dit feit kon beëedigen. ☒ Toen Sforza dit vernomen had, gevoelde hij zich zelfs te Pesaro niet meer veilig en vluchtte vermomd naar Milaan. Hij protesteerde wel tegen deze leugenachtige beweringen, maar het was nutteloos met de Borgia's te strijden, en Ludovico Moro en Ascanio Sforza raadden hem daarom ten sterkste aan, toe te geven aan de eischen van Rome. Giovanni gaf tenslotte toe en verklaarde schriftelijk, dat de beweringen van Lucrezia op waarheid berustten. ☒ Den twintigsten December 1497 werd de gerechtelijke scheiding uitgesproken waarop Sforza aan Lucrezia haar bruidschat van één-en-dertigduizend ducaten teruggaf. Sindsdien werd hij de grootste vijand van zijn gewezen vrouw en liet de afschuwelijkste verhalen over haar verhouding tot den paus verspreiden. Aangezien de middelen van verkeer gebrekkig waren en er geen couranten bestonden, hechtte men aan alle praatjes geloof, zelfs aan de meest onwaarschijnlijke. Deze verhaaltjes vonden hun weg naar brieven en kronieken en zijn daar nu nog in terug te vinden. ☒ Maar de treffendste weerlegging der beweerde bloedschande tusschen Alexander VI en Lucrezia levert wel het feit, dat de paus een ideale vader was en dat zijne grootste fouten juist het gevolg waren van zijn blinde liefde voor zijne kinder. Overigens was Alexander van een geheel normale en gezonde natuur. Het vergiftigen of vermoorden van vijanden of „lastige” menschen werd destijds onder de regeerders niet als een immoreele karaktereigenschap beschouwd. ☒ De politiek van den paus en in 't bijzonder van Cesare Borgia eischte een hecht bondgenootschap met het Napolitaansche hof en Lucrezia moest thans voor dit doel als nuttig instrument gebruikt worden. De paus eischte van Federigo de hand van diens dochter Carlotta voor Cesare Borgia. De koning van Napels kon echter tot dit offer niet besluiten, temeer niet, daar op Cesare een nieuwe schandvlek rustte en wel de verdenking, zijn broeder Gandia te hebben vermoord. Na lang onderhandelen stemde Federigo er echter in toe, dat de natuurlijke zoon van Alfonso II, Don Alfonso, met Lucrezia zou trouwen. De zuster van Don Alfonso, Donna Sancia, was toen reeds met Cesare's jongeren broeder Don Jofro gehuwd. ☒ Van Alfonso vertelde men, dat hij de knapste jongeman van Rome was; hij was zeventien jaar oud en een jaar jonger dan Lucrezia. Het huwelijk van dit jonge paar vond plaats op 20 Juni 1498, in alle stilte en zonder luidruchtige feesten. Lucrezia werd te vaak uitgehuwelijkt; vandaar dat men bezwaarlijk telkens opnieuw groote feesten kon geven. De pauselijke dochter bracht een bruidsschat van veertigduizend ducaten mede, terwijl de Napolitaansche koning het hertogdom Bisceglia als huwelijkscadeau aan zijn neef schonk. ☒ Dit huwelijk was gelukkig; Lucrezia heeft Alfonso, die ook in

Rome op de algemeene sympathie kon bogen, oprecht lief gekregen. Voor zoover ons bekend is, was dit de eerste liefde van deze vrouw, over wier hart beschikt werd als over een zak met goud uit de schatkamer van het Vaticaan. Men verkocht of verpandde dit waardevolle juweel, naarmate het noodig geacht werd. ☒ Maar ook dit keer bleek, dat het onderpand beter belegd had kunnen worden. Een jaar na het huwelijk van Alfonso ontstond er vijandschap tusschen den paus en de Napolitaansche dynastie. Alexander VI trad toe tot de liga van den Franschen koning Lodewijk XII met Venetië, met het doel Lodovico Sforza uit Milaan te verjagen. Frankrijk zou zich verplichtten Cesare Borgia te steunen in de verovering van de Romagna. ☒ Ascanio Sforza vluchtte voor den tweeden keer uit Rome, daar hij bevreesd was als onnoodige kardinaal uit den weg geruimd te zullen worden. Den jongen Alfonso daarentegen dreigde de dolk van Cesare, die de hoop koesterde, met behulp

van Frankrijk het Napolitaansche koninkrijk te veroveren. ☒ Lucrezia kreeg opnieuw tot taak haar man op het gevaar opmerkzaam te maken en hem tot de vlucht te bewegen. Maar ditmaal bloedde haar hart, want zij was gehecht aan den knappen Napolitaan en hoopte daarbij over drie maanden moeder te zullen worden. Alfonso vluchtte op 2 Augustus 1499 en moest de weenende Lucrezia achterlaten. ☒ Maar Alexander VI was een „goede” vader en benoemde zijne dochter, om haar te troosten, tot regentes der stad Spoleto en omgeving, waar tot nu toe pauselijke legaten regeerden, en gaf haar tevens Nepi. ☒ Lucrezia vertrok vergezeld van een groot aantal hovelingen om haar leen te aanvaarden, maar kon daar slechts kort vertoeven, want zij moest voor hare bevalling naar Rome terugkeeren. Op 1 November 1499 bracht zij een zoon ter wereld, wien men ter eere van den paus den naam van Rodrigo gaf. ☒ Alfonso Bisceglia, klaarblijkelijk in de meening, dat het gevaar voor hem geweken was, kwam te Rome terug, om van zijn huiselijk geluk te genieten. Mogelijk vertrouwde Lucrezia thans op Cesare of meende zij, dat

haar man dezen in diens politieke plannen niet meer in den weg stond. In beide opvattingen heeft zij zich dan deerlijk vergist. Cesare haatte de gansche familie d'Aragon en niet het minst zijn jeugdigen zwager; buitendien had hij reeds andere plannen met zijne zuster. Bisceglia was niet meer noodig en dus in de donkere vertrekken der Borgia's ten doode opgeschreven. ☒ Toen de jonge vorst op 15 Juli 1500 tegen elf uur 's nachts van het Vaticaan naar huis ging, werd hij op het St. Pietersplein door vijf sluipmoordenaars overvallen en zwaar gewond. Overtuigd, dat deze overval het werk van Cesare was, wilde Alfonso zich niet eens door Romeinsche artsen laten behandelen, bevreesd door hen vergiftigd te zullen worden, en liet daarom een geneeskundige uit Napels komen. ☒ De geleerde Pastor beweert volgens Creighton's „Geschiedenis van het pausdom”, dat de Orsini's de aanstichters van den aanslag waren, omdat zij meenden, dat Alfonso zich met hunne vijanden, de Colonna's, verbonden had. Alfonso echter was overtuigd, dat het Cesare was, die hem van het leven wilde berooven, en wij zijn van meening, dat Alfonso en Lucrezia er beter over konden oordeelen, dan de latere ge-

NAAR DE M'ZAB. STRAAT TE BENI ISGUEN.

schiedschrijvers. ☒ Alfonso dorstte zoozeer naar wraak op zijn zwager, dat, toen hij dezen eens in den tuin van het Vaticaan voorbij zag loopen, hij naar een boog greep en een pijl op hem afschoot. Toen stuurde Cesare zijne beulsknechten uit en liet Alfonso vermoorden. ☒ Lucrezia, weduwe geworden, werd na deze verschrikkelijke gebeurtenis ziek en tusschen haar en haren vader ontstond een gespannen verhouding, wat wel begrijpelijk is. Terneergeslagen vertrok zij, gevolgd door zeshonderd ruiters, op 20 Augustus 1500 naar Nepi. Maar of de paus te zeer naar haar verlangde, dan wel Lucrezia zich in het provincieplaatsje verveelde, reeds in September of October keerde zij naar Rome terug.

II

In November 1500 werd het al ruchtbaar, dat Lucrezia zou huwen met den troonopvolger van Ferrara, Alfonso, een drieëntwintigjarigen weduwnaar. Het plan werd uitgebroeid in de vertrekken der Borgia's en de kardinaal Ferrari uit Modena stelde er direct Ercole van in kennis. ☒ Het is begrijpelijk dat deze mededeeling een zeer onaangename indruk op de familie d'Este maakte. Een afwijzend antwoord kon het verlies ten gevolge hebben van Ferrara, dat tot de kerkelijke landen behoorde en aan Rome schatplichtig was, daar Cesare's macht zoo zeer toegenomen was, dat het een te groote vermetelheid scheen hem het hoofd te bieden. Toch konden Ercole en Alfonso niet grif toegeven, daar zij het als een vernedering beschouwden de dochter van den paus in de familie d'Este te moeten opnemen, een vrouw, over wie de schandelijkste geruchten liepen. Buitendien had men in Ferrara reeds het plan gevormd om met het Fransche hof nadere verbinding te zoeken, die tot een huwelijk van Alfonso met Louise, de weduwe van den hertog d'Angoulême, zou leiden. ☒ Alfonso was nog meer verontwaardigd dan zijn vader en dat maakte het geval niet eenvoudiger, want hij had een hard, onbuigzaam karakter en een sterken wil. ☒ Op den brief van kardinaal Ferrara gaf Ercole een negatief antwoord. Maar de paus liet niet gemakkelijk los, het gelukte hem zelfs de medewerking van het Fransche hof te verkrijgen. Een leger van invloedrijke voorname bemiddelaars werd door hem opgeroepen om Ercole te overreden, hem op de voordeelen van dit huwelijk te wijzen, maar ook op de gevaren, die een weigering voor het geslacht der d'Este's tengevolge zou hebben. Ercole heeft dan ook spoedig ingezien, dat hij niet opgewassen was tegen de macht der Borgia's, maar Alfonso bleef weigeren en gaf eerst toe, toen zijn vader hem zeide, dan zelf met Lucrezia te zullen trouwen. ☒ Onder hen, die tot het verwezenlijken van het plan van Alexander VI moet hebben bijgedragen, behoorde de gouverneur van Romagna, Don Ramiro de Lorgna, een van Cesare's vertrouwelingen, dien Machiavelli als „uomo crudele et espedito" karakteriseerde. ☒ Reeds op 8 Juli 1501 liet Ercole aan Lodewijk XII, die als bemiddelaar optrad, mededeelen, dat hij met den paus in onderhandeling zou treden. De onderhandelingen waren echter moeilijk; Ercole eischte veel, maar de paus, hoewel ontevreden, gaf ten slotte toe, want hij wilde nu eenmaal zijn huis aan de meest aristocratische familie van Italië vermaagschappen. Trouwens, ook Cesare en Lucrezia drongen er bij hun vader op aan, geen offers te zwaar te achten om dit huwelijk tot stand te bren-

gen. Besloten werd, dat Lucrezia tweehonderdduizend ducaten als bruidsschat zou krijgen, het tribuut van Ferrara aan de Kerk verminderd zou worden en bovendien het huis d'Este zelf nog zeer vele voordeelen zou genieten. ☒ Om Lucrezia voor te bereiden tot de gewichtige positie, die zij welhaast zou innemen, benoemde de paus, toen hij in Juli naar Sermoneta vertrok, haar tot zijne plaatsvervangster op het Vaticaan. Gedurende zijne afwezigheid was Lucrezia een soort regentes in de aangelegenheden van den kerkelijken staat. Zij was tot verschillende handelingen gerechtigd, mocht b.v. ingekomen brieven openen enz.: tot haar raadgever in zeer gewichtige gevallen was kardinaal Lisbona aangewezen. ☒ Het huwelijkscontract werd geteekend in het slot der d'Este's te Belfiore, op 1 September 1501; toen dit feit op 4 September te Rome bekend werd, liet Alexander op het slot San Angelo mortierschoten lossen en 's avonds het Vaticaan verlichten. Den volgenden dag begaf Lucrezia, vergezeld door bisschoppen en een escorte van driehonderd ruiters, zich naar S. Maria del Popolo om een dankgebed tot de Madonna te

richten, tot wie zij op verlangen van haar vader steeds ijverig moest bidden. Het kostbare kleed, dat zij dien dag droeg, schonk zij aan een der hofnarren, omdat deze in groote blijdschap de straat was opgelopen en geroepen had: „leve de hertogin van Ferrara". ☒ De Ferrarische afgezanten te Rome waren buitengewoon voldaan over de vriendelijke ontvangst door den paus, Cesare Borgia betoonde zich echter niet bijzonder vriendelijk. Bij hun eerste bezoek op 23 September, werden zij wel door hem ontvangen, maar Cesare lag daarbij te bed. De Ferrariërs dachten, dat hij ziek was, omdat hij den geheelen afgelopen nacht gedanst had; het is echter gebleken, dat Cesare niets gemankeerd heeft en hij den volgenden nacht kracht en lust genoeg bezat om wederom den ganschen nacht door te dansen. Later trachtte hij den slechten indruk, dien hij op de Ferrariërs gemaakt had, weg te nemen door een dag te bepalen, waarop hij de afgevaardigden in audiëntie wenschte te ontvangen. Dit werd als een groote gunst beschouwd, want Cesare hield niet van audiënties en hoof-

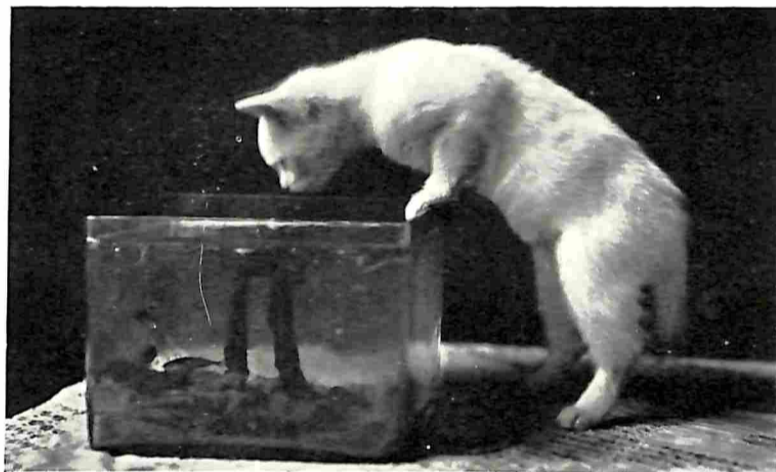
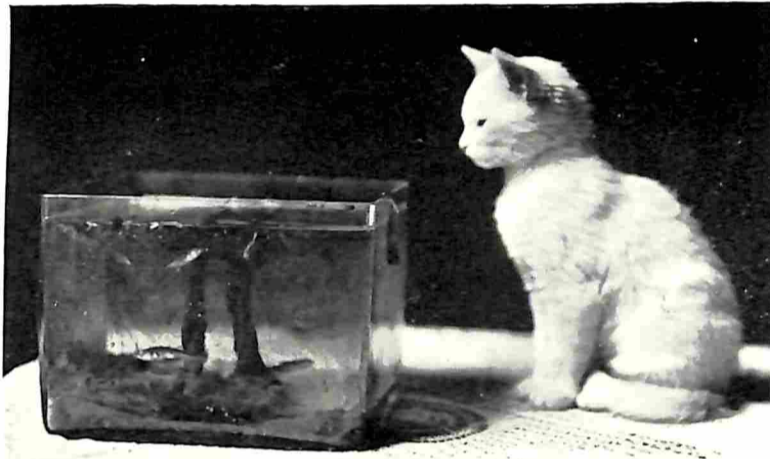

Foto Duurentijdt.

POES OP DE VISCHVANGST.

sche ceremoniën, en heeft hun dan ook geen audiëntie verleend. De afgezanten gingen zich daarover bij den paus beklagen. Alexander veinsde verontwaardiging over Cesare's gedrag en zeide, dat hij met Cesare, die op zijn eigen manier leefde en van den dag nacht maakte, geen raad wist; nog onlangs had hij een delegatie uit Rimini twee maanden in Rome laten wachten vóór zij hem te spreken kon krijgen, voegde hij daaraan toe. ☒ Toen men de lijst opmaakte van de vorsten en dignitarissen, die Lucrezia zouden komen afhalen, noemden de afgevaardigden ook Annibalo Bentivoglio, den zoon van Giovanni, wien de paus niet genegen was. Alexander maakte eerst een aanmerking, maar zeide tenslotte, dat „zelfs als Ercole d'Este Turken naar hem zou afvaardigen, hij hen goed zou ontvangen". Slechts éénmaal werd hij ongeduldig en wel, toen men telkens weer nieuwe eischen van den hertog van Ferrara kwam voorleggen; hij noemde dezen toen „een kramer", „un mercatante". ☒ Reeds onmiddellijk na den dood van Alfonso Bisceglia waren, vooral in Napels, talloze schimpdichten op Lucrezia en op de Borgia's geschreven, en o.a. in de epigrammen van Sannazaro en Pontano werd zij afgeschilderd als een onbeschaamde hetaere.

(Wordt vervolgd.)